

Reactie op “Handelingsperspectief bijen en balsemien in de Biesbosch” een stuk opgesteld door Provincie Zuid Holland in samenwerking met Provincie Noord Brabant.

Reactie van imkers die honingbijenvolken plaatsen om het algemeen welzijn van hun volken (1) en om in sommige gevallen een inkomen te verwerven uit de schamele rendabiliteit (2) uit imkerij in Nederland.

[1] Aan het einde van het bijenseizoen kunnen honingbijenvolken in Nederland alleen voldoende wintervoer verzamelen op de balsemien en in sommige jaren op de heide. Bijenvolken kunnen dan overleven op eigen verzamelde honing en gezonder blijven.

[2] Er zijn in Nederland maar enkele tientallen imkerijen die kunnen bestaan uit inkomsten van hun honingbijen. Meestal moeten deze imkerijen zich ook bezig houden met het inzetten van volken voor de bestuiving in de landbouw om voldoende inkomsten te genereren. Commerciële bedrijven kunnen dit nauwelijks noemen gezien de geringe inkomsten, de arbeidsintensiviteit en dientengevolge geringe uurloon. Toch weet een enkeling van zijn “natuurwerk-bijen” te leven. Vergelijk schaapsherders. Het is echter zeker geen vetpot.

Het probleem dat vele imkers hebben met het voorgenomen weren van honingbijenvolken in de hele Biesbosch bestaat eruit dat:

1/ Het rapport of onderzoek van EIS/Naturalis geeft een landelijke situatie weer, die niet 1 op 1 toepasbaar is op de Biesbosch. Het geschreven stuk “handelingsperspectief” vervolgens uitgaat van het onderzoek van EIS/Naturalis en de provincie haar aanbevelingen klakkeloos overneemt. Voor zover EIS/Naturalis zelf onderzoek deed in de Biesbosch, hebben ze het over afnemen van aantallen en soorten, maar geven tevens zelf toe dat er **geen Nulmeting** is. Afname ten opzichte waarvan dan?.. Verder staat het onderzoek bol van “zou mogelijk kunnen”, “kan gevolgen hebben”, en aannames die ze niet onderbouwen. EIS/Naturalis heeft allerlei bestaande onderzoeken bij elkaar gelegd om het een en ander te onderbouwen, echter is er geen enkel onderzoek dat onomstotelijk bewijs geeft voor voedselconcurrentie van honingbijen met wilde bijen. Als er al van die onderzoeken zijn, gaan die over andere natuurgebieden! Vanuit dit zeer beperkt onderzoeksperspectief geven zij slechts aanbevelingen en geen bewijs. De Biesbosch moet overhoop gehaald worden door maaien en uittrekken van de Reuzenbalsemien alleen uit voorzorgsprincipe!

! Om het even duidelijker te stellen: Landelijk (en Europees) nemen alle aantallen en soorten insecten schrikbarend af, maar in de Biesbosch weten ze waar dat door komt . . . , het zal wel door de imkers en hun honingbijen komen! Dat is toch wat te gemakkelijk.

De hoogleraren David Kleijn en Koos Biesmeijer (Kleijn e.a., 2018) bepleitten: “De strenge regels voor het plaatsen van honingbijenvolken in natuurgebieden zijn volgens beide hoogleraren **gebaseerd op onvolledige bewijzen dat honingbijen een negatief effect hebben op wilde bestuivers en planten.**”

2/ Er tijdens de balsemienbloei géén voedselconcurrentie kan zijn !

Hieronder volgt uitleg.

Wij imkers kennen als geen ander het effect van te veel bijenvolken in een bepaald gebied. De opbrengsten nemen dan flink af. Vandaar dat wij onze bijenvolken in de “thuisgebieden” met kleine aantallen opstellen en we leveren daar overigens ook een bijdrage aan goede bestuiving van de wilde natuur. Dat er in de Biesbosch soms wel erg veel volken bij elkaar staan kan het gebied goed aan! Wij merken vanaf de eerste dagen van plaatsing al flinke gewichtstoename en heel stevige nectardracht! Dit betekend een zeer overvloedige nectarstroom voor **alle** insecten, dus ook voor de wilde bijen!

Denk er verder aan dat honingbijen bloemvast zijn en door een slim bijendans-communicatie-systeem in de bijenkasten na enkele uren alleen nog de beste drachtplant(= nectarleverende plant) bevliegen, in dit geval de balsemien. Andere bloeiende planten laten ze dan links liggen. Daaronder zijn vele waardplanten, bijvoorbeeld de Beemdkroon en de Gewone Berenklaauw, die juist door de solitaire bijen wel bezocht worden. Hoezo voedselconcurrentie? Ze foerageren elk op hun eigen gewassen!

In het stuk van de Provincie staat een alinea met de kop “**63 miljoen honingbijen**”, een stemming makende tekst, maar dit aantal is gewoon berekend aan de hand van geschatte aantallen bijenvolken maal aantal bijen per volk. Voor imkers niets bijzonders, bijenvolken bestaan uit vele duizenden individuen, tot wel 30.000, maar niet alle bijen zijn haalbijen, er is ook een groot aandeel van dat aantal binnen in de bijenkast bezig, en bevliegen dus niet de balsemienbloemen. Wij zouden bijvoorbeeld het aantal balsemienbloemen per oppervlakte er tegenover kunnen plaatsen. En met zo ontzettend veel bloemen en heel veel hectares gaat het bij-per-bloem-getal dan erg meevallen. Terwijl ik het idee heb dat de onderzoekers met dat getal 63 miljoen de publieke opinie willen beïnvloeden en het tevens als nietszeggend “bewijs” willen opvoeren zodat er wel haast sprake van voedselconcurrentie zou moeten zijn . . .

Overtuig u zelf van het bewijs van géén voedselconcurrentie

Kom nou eens kijken bij imkers in de Biesbosch en zie hoe veel nectar er dagelijks binnen vloeit. Dat geeft al meteen een zeer plausibel echt bewijs dat er geen voedselconcurrentie met de relatief lage aantallen wilde bijen kan zijn, zeker omdat zij op heel andere planten foerageren en de honingbij geen interesse heeft in die planten! Een honingbijenvolk kan op de balsemien tot wel 40 kilo honing verzamelen in een periode van 10 weken. Hommels en wespen (zie hun witte ruggen) vliegen ook op de balsemien en hebben ook veel profijt van deze overvloedige nectarbron tot laat in het seizoen. **Solitaire bijensoorten hebben meestal hun voortplantingscyclus al voltooid tegen de tijd dat wij de volken plaatsen.** Als ze al last zouden hebben van honingbijen dan zou dat in het voorjaar en de vroege zomer zijn. Dan staan er vele malen minder bijenvolken in de Biesbosch.

3/ De natuurbeheerders weinig specifieke kennis over de bedreigde wilde bijensoorten in de Biesbosch hebben, getuige hun acties in het korte verleden wat betreft habitat-vernietiging en slecht maaibeeld in de dit gebied.

Om een voorbeeld te geven; de zeer bedreigde Zandhommel maakt nestjes op de zuidelijke dijkhellingen, half boven de grond uit stekend. Enkele jaren geleden zijn de dijken opgehoogd met een meter klei! (of de dijken werden geheel afgegraven)

Alle Zandhommels die daar juist zaten werden levend begraven!

Als er dan nog een paar ontsnapt waren dan konden die geen nestgelegenheid meer vinden omdat de metershoge vegetatie in het eerste jaar op die dijken te veel schaduw gaf en de Zandhommel daar niet meer kon overleven. En als de beheerders dan toch te laat maaiden, stelden ze de maaiers zo in dat ze een paar cm boven de grond alle nog overgebleven nestjes doorkliefden. Daarna is men gaan tellen. . ."zou het niet door de vele honingbijen komen" . .? In insectenboeken staat al dat vele wilde bijensoorten gebaat zijn met extensieve schapenbegrazing op de dijken, zoals het vroeger was. De dijkenuphoging had gefaseerd moeten zodat zeldzame bijensoorten in de grond, die zich maar over enkele honderden meters kunnen verplaatsen nog een kans gekregen hadden. Voorbeeld: het gebied rond het trafostation en de dijk aan Hankse kant

Zo kan ik ook nog wel een verhaal over de zeldzame Knautiabij en de bedreigde Roodrandzandbij aandragen.

4/ de honingbij door ons gehouden geen inheemse soort zou zijn en in het 'handelingsperspectief' als een landbouwhuisdier gekwalificeerd wordt.

Wie zelf ooit bijenvolken gehouden heeft weet dat men met een oerbeest te maken heeft dat zich maar zeer beperkt laat sturen. Imkers zijn afhankelijk van de natuur, zijn natuur zelf. Honingbijen in de natuur zijn hier al vele duizenden jaren inheems! Na de laatste grote ijstijd zijn honingbijen vanuit het zuiden van Europa weer begonnen onze gematigd geworden streken te (her)kolonialisieren. Honingbijen van nu zijn nog dezelfde oerbeesten van toen. De honingbij hoort bij de natuur.

Bijenhouders worden in het hele land klem gezet, maar waar blijft het bewijs dat de honingbij schade toebrengt aan de wilde natuur? Desondanks worden in veel natuurgebieden bijenvolken reeds geweerd.

Ging het 10 jaar geleden nog over, "red de bij!", en hebben wij imkers de bij op de kaart gezet, nu zijn we ineens de zondebok geworden door een aantal krantenartikelen met onvolledige informatie over grote bijenstanden in de Biesbosch. In het Eis/Naturalis rapport staat ook dat aantallen bijenvolken de laatste jaren zijn toegenomen, wat ik betwijfel. Ik fiets al minstens 10 jaar door het hele gebied en weet wel zo'n beetje waar en hoeveel volken er staan. Vanaf dat ze de Noordwaardpolder hebben omgevormd tot nieuwe natuur is veel land onder water gegaan en was plaatsen van bijen daar niet meer mogelijk. Daardoor zijn veel imkers uitgeweken naar plaatsen die wat meer in het zicht zijn voor de gewone recreant, maar aantallen zijn de laatste 10 jaar nagenoeg gelijk gebleven. In het gebied zelf zijn de vergunningen ingetrokken en ook dat veroorzaakte meer volken aan de randen, maar het zijn vaak dezelfde imkers met evenveel volken. Wel geven de onderzoekers aan dat juist de laatste jaren (ik lees dan laatste 5 jaar) aantallen wilde bijen flink zijn afgenomen. Maar dat is landelijk en in andere natuurgebieden gemeten, en niet in de Biesbosch onderzocht! In de Biesbosch is de afname niet meer dan elders maar juist voor de Biesbosch is er een schuldige aan te wijzen. . . de honingbij! . . . Waar blijft het bewijs en hoe kun je conclusies trekken zonder nulmeting van aantallen bijenvolken en aantallen wilde bijen in het gebied?

Uitwijken voor imkers is niet mogelijk! Het enige alternatief zijn heidevelden maar ook daar zijn beheerders in de weer om zonder bewijzen honingbijenvolken te weren. Sinds mensenheugenis staan er bijenvolken op de heide en vroeger in grotere aantallen dan nu. Heide is nota bene een door de mens ontstaan landschap. En juist de laatste jaren zou de honingbij ook daar voedselconcurrentie veroorzaken! Speciaal voor andere solitaire bijtjes, verschijnen wij daar, de goedwillende imkers, pas als 15% van de bloemen open staan. Er is geen bewijs dat het iets uitmaakt voor de solitaire bijen maar we doen het maar.

Moeten de provincies, ecologen en beheerders niet elders zondebokken aanwijzen?

Landelijk nemen aantallen en soorten wilde bijen, schrikbarend af, dat ontkennen wij imkers niet. Er lijkt wat anders gaande, en moeten we daar niet mee aan de slag. Habitatverlies zo gauw mogelijk herstellen! Ook in de Biesbosch is hier een wereld te winnen.

En waarom mogen bijvoorbeeld landbouwpercelen in Nederland nog doodgespoten worden met glyfosaat, mogen particulieren het ook gebruiken maar waterschappen en hoveniers niet? In veel landbouwgronden is het bodemleven enorm afgenomen. In de natuur hangt alles met elkaar samen. Voor insecten bestaan Natura 2000-grenzen niet. Je hoeft geen professor te zijn om te begrijpen dat daar iets goed mis gaat!

De hoogleraren David Kleijn en Koos Biesmeijer (Kleijn e.a., 2018) bepleitten: “De strenge regels voor het plaatsen van honingbijenvolken in natuurgebieden zijn volgens beide hoogleraren **gebaseerd op onvolledige bewijzen dat honingbijen een negatief effect hebben op wilde bestuivers en planten.**”

Onvolledig onderzoek verder uitgelegd

In het stuk “handelingsperspectief bijen en balsemien in de Biesbosch” baseert men zich op Het Eis/Naturalis rapport. In het stuk van de provincie begint men met een samenvatting waarin de volgende tekst:

Dit onderzoek geeft met name een inzicht op de mogelijke effecten op biodiversiteit, zoals die al vaker zijn onderzocht op andere plekken, maar nog niet op de Natura 2000 doelstellingen. Mogelijke effecten en op andere plekken is dat niet een erg wankel basis? EIS/Naturalis heeft een literatuurstudie gemaakt, geen of nauwelijks aanvullend veldonderzoek gedaan in de Biesbosch. In het volledige rapport van EIS/Naturalis staat, en geven ze zelf toe, “meer gericht onderzoek is nodig” (lees, meer veldonderzoek). In een andere alinea van de Provincie staat “er is bijvoorbeeld geen nulmeting, ook niet voor de flora!”

Men wil de balsemien gaan verdelgen door te maaien en uit te trekken. Eén stuk van de Biesbosch is aangewezen als procesnatuur, daar is ingrijpen dus niet gewenst zo niet verboden. Hoeveel van de overige flora wordt schade berokkend met het maaien en uittrekken van de balsemien? Indien er op een willekeurig stuk grond gebouwd gaat worden treedt de flora en faunawet in werking, en moet die flora en fauna in beeld worden gebracht, alvorens er een vergunning afgeven kan worden om iets te veranderen. Er zal toch eerst in kaart gebracht moeten worden wat er zoal meer aan planten staat?

In een andere alinea vind ik iets over juridische grondslag, die daardoor nog onvolledig zou zijn. Hoe kan het dan dat er toch zo'n ingrijpend handelingsplan wordt opgesteld met grote gevolgen voor het gebied en zelfs wordt aangestuurd om via APV's het plaatsen van bijenvolken te verbieden vanaf 3 km vanuit de grenzen van het gebied? Het inperken van rechten van bezitters van particuliere gronden, op basis van onvolledig onderzoek en ontbreken van bewijs, gaat dat niet wat te ver?

Veel vraagtekens maar wel een stevig handelingsperspectief uitschrijven! Ik kon het eerst niet geloven. Ook nog zonder overleg met de te weren imkers. En zonder de specifieke kennis, lijkt het, die nodig is voor dit unieke gebied!

Gezondheid van honingbijenvolken en hun nut.

Mijn volken staan in het voorjaar op diverse locaties verspreid in of nabij plaatselijke natuurgebieden. Spreiding is in deze tijd beter zodat de volken voldoende en gevarieerd stuifmeel kunnen verzamelen. In het voorjaar is de vliegrange van de bijen nog beperkt en te veel volken op 1 plek zou nadelig zijn voor hun ontwikkeling. Een bijenvolk verzameld zo'n 55 kg stuifmeel en dat is nodig om jonge bijen op te kweken zodat het volk qua volkssterkte op peil blijft, nog groeit en gezond blijft. Denk eens aan het enorme bestuivingswerk dat honingbijenvolken uitvoeren in de regio's waar zij staan voordat ze naar de Biesbosch komen! 55 kg stuifmeel per volk verzamelen ze door van bloem naar bloem te vliegen. Ziet u de beelden nog voor u van Chinese arbeiders met kwastjes in de boomgaarden om dit bestuivingswerk te vervangen? Wellicht houden onze honingbijen vele anders met uitsterven bedreigde plantensoorten in de wilde natuur in stand!

Tijdens de fruitbloei plaats ik mijn bijenvolken in boomgaarden ten behoeve van een goede bestuiving van kersen, appels en peren. Eind juli en augustus bestuiven ze de bonenvelden in de Polder Het Jannezand en staan de bijenvolken dicht bij de Hankse dijk.

In het voorjaar en zomer leven individuele bijen 6 weken. Om het volk op peil te houden legt de koningin in deze tijd wel 2000 eitjes per dag waaruit jonge nieuwe bijen geboren worden. De volken groeien en in de meimaand splitsen de volken zich en vermenigvuldigt mijn aantal volken met factor 2 tot 2,5. In de zomer staan ze weer terug op mijn zomerstandplaatsen en benutten daar de lindedracht en andere nectar-leverende planten. Begin juli is in deze gebieden bijna niets meer voor de bijen te halen. Om in Nederland de honingbijen nog iets te bieden na juli zal men ze moeten verplaatsen naar heidevelden, of voor enkele imkers naar de Biesbosch voor de balsemien. In de Biesbosch doen de volken het uitstekend en aan het stuifmeel dat binnen komt zie je onmiddellijk dat ze bijna uitsluitend, (99%), op de balsemien vliegen. De koningin gaat onmiddellijk veel eitjes leggen bij zo'n overweldigende nectar en stuifmeelstroom. Als imkers niet voldoende honingruimte geven raken de volken overvol! Maar wie het vak beheerst krijgt mooie grote en gezonde bijenvolken die kunnen overwinteren op eigen honing. Deze volken zijn in het voorjaar weer nodig voor de bestuiving van wilde en landbouwgewassen.

Er komt in de maanden juli, augustus, september zo veel balsemien-nectar en zo veel balsemien-stuifmeel binnen dat ik dat als plausibel bewijs durf op te voeren, voor het feit dat er van voedselconcurrentie met de wilde bijen in de Biesbosch, geen sprake KAN zijn! Kom zelf kijken beheerders en beleidsmakers. Durf nu eens echt bewijs te vergaren. Zie ook eerdere alinea hierboven.

5/ Biotoop en ecologie

In de natuur werkt het met biotopen. Maar ook, soorten komen en gaan door de eeuwen heen. In de loop van de tijd ontstaat een samenhang van allerlei flora en fauna. Een natuurlijk evenwicht. Ik kijk naar de Biesbosch als natuurliefhebber en vraag mij af, is de Reuzenbalsemien in de Biesbosch wel zo invasief als wordt beweerd? Verdringt zij echt, en op alle plaatsen andere flora?

Ik bekijk jaar na jaar de stukken met balsemien en ik zie een samengaan van Riet, Brandnetel, Kattenstaart, Leverkruid, Winde(pispotje), Engelwortel, Gewone berenklaauw (Heracleum spodylium, niet te verwarren met de Reuzenberenklaauw (H. mantegazzianum) die echt invasief is en verdringt), het Harig Wilgenroosje, Guldenroede (meestal de Noord Amerikaanse exoot gigantea/canadensis), en nog veel meer planten. De Reuzenbalsemien komt er tussendoor, maar komt er jaar na jaar meer van, trekt het andere planten eronder? Dat kan ik niet beamen! In sommige griendbossen staat het als weelderige ondergroei, maar wat zou daar anders kunnen staan?, meestal te donker voor andere planten. En verhindert de balsemien het regenereren van de schietwilgbossen? Die bomen vallen om van ouderdom en de takken schieten weer wortel om vervolgens nieuwe bomen te vormen. Geen balsemienplant die daar tegenop kan. Overigens is veel griendbos van nu ontstaan uit vroeger aangelegd griend, voor het oogsten van wilgentenen voor het maken van zinkstukken, en is de Biesbosch minder oorspronkelijk dan dat het nu lijkt.

Hoe ver wil je terug in de tijd met het inheems noemen van planten? zelfs Riet was hier niet altijd al, en in Noord Amerika wordt Riet als een invasieve exoot beschouwd, maar het heeft daar wel prachtige natuur gevormd. Heeft de Reuzenbalsemien niet mede met andere planten een uniek nieuw natuurlandschap gecreëerd in de Biesbosch? Moeten we echt, en op alle plaatsen!, elke nieuwkomer als invasieve exoot kwalificeren?

Om enkele bedreigde wilde bijensoorten, maar ook de minder bedreigde wilde bijen te behouden in de Biesbosch zal het verdelgen van de Reuzenbalsemien niet helpen. Beheerders moeten aan de bak met habitattherstel. **Zorg voor zandige rommelhoekjes, beheer de dijken zoals voor de wilde bijen goed is, maak werk van veel meer akkerranden. Doe dit op veel plaatsen** en niet kilometers van elkaar verwijderd want de meeste solitaire soorten verplaatsen zich maar over enkele honderden meters. En stuur landelijk aan op zo min mogelijk gebruik van schadelijke insecticiden, herbiciden en fungiciden want in de natuur hangt alles met elkaar samen.

Europese Hoornaar (Vespa Crabro), beschermde soort

De Europese Hoornaar komt veel voor in de Biesbosch. Van deze grote wespensoort is bekend dat ze veel muggen, vliegen en honingbijen op hun menu hebben. In sommige boeken staat dat 40 - 60% van hun menu bestaat uit honingbijen. Wij imkers zien vaak vele van deze wespen voor de bijenkasten, aanvliegende bijen uit de lucht pakken, en met het borststuk van de bij terug naar het nest vliegen. In tegenstelling tot de Aziatische Reuzenhoornaar die hele bijenvolken kan aanvallen en beroven van al hun larven, vormt onze hoornaar geen ernstige bedreiging voor de honingbijenvolken. De Hoornaar geniet een extra beschermde status en nesten mogen niet zomaar vernietigd worden.

Als **alle** honingbijenvolken uit de Biesbosch verwijderd worden, zal de Hoornaar zich dan niet gaan vergrijpen aan de veel zeldzamere en veel minder in aantallen voorkomende solitaire bijtjes? Gooien we dan niet het kind met het badwater weg? Of spannen we dan niet het paard achter de wagen?

Samenvatting

Samenvattend, veel imkers hebben grote moeite met het voorgenomen “Handelingsperspectief Bijen en Balsemien in de Biesbosch” opgesteld door de Provincie Zuid Holland en Noord Brabant om de volgende vijf punten hieronder, (die hierboven uitgebreid zijn uitgelegd.)

1/ Het rapport of onderzoek van EIS/Naturalis geeft een landelijke situatie weer, die niet 1 op 1 toepasbaar is op de Biesbosch. De Biesbosch is een uniek gebied. Er is voor de Biesbosch geen nulmeting om het een en ander te toetsen. Welke waarde heeft dan het advies van EIS/Naturalis?

2/ Er tijdens de balsemienbloei géén voedselconcurrentie kan zijn ! Wij imkers willen de beleidsmakers graag met eigen ogen ons echte bewijs laten zien. Wij komen met goede argumenten en dragen betere oplossingen aan.

3/ De natuurbeheerders lijken weinig specifieke kennis over de bedreigde wilde bijensoorten in de Biesbosch te hebben, getuige hun acties in het korte verleden wat betreft habitat-vernietiging en slecht maaibeleid in dit gebied. De dijkenverzwaring had gefaseerd gemoeten om wilde bijen een kans te geven. Extensieve schapenbegrazing zou vooral op zuidelijke dijkhellingen, waar veel wilde bijen nestelen, snel hersteld moeten worden.

4/ de honingbij door ons gehouden is een inheemse soort en is zeker geen landbouwhuisdier zoals het in het “handelingsperspectief” gekwalificeerd wordt. De honingbij hoort bij de natuur en levert een bijdrage aan die natuur. Honingbijen, wespen en hommels vliegen samen op de overvloedige nectarbron, de Reuzenbalsemien, en doen er hun voordeel mee. Bedreigde wilde solitaire bijen foerageren op hun eigen waardplanten en hebben geen last van honingbijen.

5/ De Reuzenbalsemien lijkt toch niet overal in de Biesbosch invasief. Wat is de ecologische waarde van deze nieuwe plant? Verdringt zij echt andere soorten en overal? **Mag een natuurgebied overhoop gehaald worden zonder specifiek onderzoek vooraf?**

Graag zouden wij om tafel gaan om te overleggen over een betere oplossing voor het behoud van biodiversiteit, en de bedreigde wilde bijen in de Biesbosch én in haar directe omgeving. Imkers zouden in deze zaak van nut kunnen zijn, in plaats van ze bij voorbaat al aan de kant te schuiven.

Peter Linnartz, natuurliefhebber, insectenkenner, bijenhouder en bijenteeltleraar.